

*Питльована Л.Ю.,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії
ЗВО «Український католицький університет»
м. Львів, Україна
pytlovana@ucu.edu.ua*

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА 2022 РОКУ У КАРИКАТУРИ САТИРИЧНО-ГУМОРИСТИЧНОГО ЧАСОПИСУ «ПЕРЕЦЬ. ВЕСЕЛА РЕСПУБЛІКА»

У контексті повномасштабної війни, розв'язаної Росією проти України взимку 2022 р., ЗМІ відіграють для українського суспільства важливу мобілізуючу роль. Його консолідації у процесі протистояння агресору сприяють не лише новинні, аналітичні, а й сатирично-гумористичні видання, які репрезентують характер та перебіг війни через відповідну перспективу. Журнал «Перець» займає провідне місце у цій інформаційній ніші. Карикатуристи часопису силою сатири та художнього переконання створюють візуальні образи війни, які переконують читачів у необхідності протистояння агресору, можливості і важливості перемоги над ним.

Від заснування у 1922 р. і донині часопис майже безперервно відстежував важливі політичні події, висвітлював соціально-психологічну, побутову тематику. Навіть виконуючи ідеологічну функцію у часи СРСР, журнал користувався величезною популярністю читачів. З 1991 р. він став незалежним у творенні свого змісту, зберігаючи при цьому кращі традиції минулих десятиліть. З 2020 р. часопис виходить лише у електронній версії на окремому веб-ресурсі (<https://www.perets.org.ua>), веде власну сторінку на фейсбуці (<https://www.facebook.com/PerecRepublic>).

Починаючи з лютого 2022 р. тема російської агресії щодо України є домінуючою у «Перці» [1]. Головним об'єктом дописів і карикатур журналу є цілі і методи ведення війни нашими супротивниками. Репрезентація образу ворога реалізується за допомогою і класичних (як от демонізація, дегуманізація тощо), і новітніх прийомів, однак у контексті реальної ситуації в Україні має важливу специфіку. Адже зазвичай образ ворога є штучною конструкцією, цілеспрямовано створеною пропагандою задля маніпулювання масовою свідомістю населення. Така індоктринація передбачає насичення інформаційного простору вигідним для політичного керівництва змістом, завідомо неправдивою інформацією, перекручування фактів, що на виході дасть формування потрібного стереотипного «образу ворога».

Однак впродовж 2014 – 2022 рр. такі дії спостерігалися саме з боку російської пропаганди, яка методично конструювала у ЗМІ образ України як ворога. І досягнула у цьому чималих успіхів, заздалегідь зробивши з жертви агресора і давши росіянам карт-бланш на будь-які жорстокості щодо України під гаслом гарантування безпеки Росії. Натомість з українського боку нема жодної потреби створювати якісь штучні концепти на означення Росії як ворога. Неспровокованим нападом на Україну, спробою знищити її державність,

відкритим геноцидом щодо українського народу Росія сама собі створила образ агресора і терориста. Українським ЗМІ, у тому числі «Перцю», залишається лише відображати воєнні злочини Росії, мародерство, катування цивільного населення, знищення інфраструктури українських міст і сіл. Той образ ворога, який окупанти творять своїми вчинками, лише допомагає українцям згуртуватися у протистоянні агресору, відстоюванні незалежності, свободи і майбутнього наступних поколінь.

З номера до номера у «Перці» публікуються твори таких карикатуристів як А. Клімов, Й. Коган, О. Коноваленко, О. Костенко, І. Поночевний (Альоша Ступін), В. Чмирьов та інших. До того ж часопис розміщує карикатури не лише українських, а й зарубіжних авторів, представляю таким чином світовий поглядів на російську агресію в Україні.

У карикатурах «Перця» ми бачимо ворога у збірних образах «руського міра» або російського народу, які мають надперсональні риси. Але частіше Росія як ворог репрезентується у персоніфікованій формі. Кількісно домінують малюнки, де її уособленням виступає Володимир Путін.

«Рускій мір» постає з-під олівця карикатуристів у всій своїй неоімперській сутності, варварстві і тупості. Для таких карикатур у журналі була створена постійна рубрика «Вісті з Запоребрика», в окремих номерах вони згруповуються під заголовками «Лици руского міра», «Лици великої недоімперії», «Картини з життя печерної Росії», «Морда ліца руского міра» тощо. Репрезентація концепту «руського міра» у символічній формі найкраще підкреслює сутнісні риси російського фашизму (рашизму), його ідеологічні і соціальні корені. Художникам вдалося показати читачеві шизофренічний зміст голів «ватників», зомбованих пропагандою, сповнених антиукраїнською і антизахідною істерією, їх рабську покірність, безпробудне пияцтво і безпросвітні злидні. Маркерами «руського міра» служать як найпоширеніші «класичні» стереотипи і асоціації (Кремль, двоголовий орел, лапті, матрешки, балалайки, водка, фуфайки, шапки-вушанки і т.п.), так і новітні: буква Z – символ російського вторгнення в Україну; георгіївська («колорадська») стрічка, перетворена сучасною кремлівською пропагандою на інструмент «победобесія» та елемент імперського нарративу; швабра – символ катувань і тортур, поширених у російській правоохоронній системі; унітаз – символ мародерства та інших воєнних злочинів «другої армії світу».

Росія часто репрезентована в зооморфних уособленнях: найчастіше – це ведмідь (візуальний образ, поширений в європейській карикатуристиці, починаючи з XVIII ст.), також зустрічаються образи скорпіона, мавпи, свині, собаки, у яких постає або колективно народ, або персонально Путін.

Складовою частиною образу колективного ворога постає російська армія. «Перець» наголошує на бездарності її керівництва (Путіна як головнокомандувача; зрідка героєм карикатур виступає Шойгу); на технічній відсталості; на злочинах, скоєних нею проти цивільних українців; проводить паралелі між діями сучасної російської і німецької нацистської армії.

Окремі малюнки акцентують увагу на «духовних скрепах» «руського міра», зокрема на ролі російської православної церкви, яка стала інструментом

антиукраїнської пропаганди. Карикатури зображають православних батюшок, як благословляють військових на вбивства та грабежі, даючи їм таким чином оновлені заповіді Божі; ракети, увінчані православними куполами; альянзи на ікону Святої Трійці Андрія Рубльова; іконічні зображення Путіна; патріарха Кирила (Гундяєва) з чортячими копитами і хвостом, що видніють з-під ряс тощо.

Журнал часто рефлексує з приводу інформаційної війни, яка ведеться російськими політиками та ЗМІ проти України. Художники жваво реагують на злобні маразматичні побрехеньки таких інформаційних помийок як Russia Today, в тому числі її головної редакторки Маргарити Симоньян; на виступи різноманітних «корисних ідіотів» на зразок А. Вассермана, який став одним із рупорів антиукраїнської пропаганди Кремля, розпалювачем міжнаціональної ворожнечі. Символом інформаційного зомбування «глибинного російського народу» зазвичай виступає телевізор, якому той беззастережно довіряє. А міністр закордонних справ Росії Сергій Лавров з його талантом нахабно брехати в очі як російській, так і світовій громадськості став безперечним «улюбленцем» карикатуристів «Перця».

Персоніфікований образ ворога в особі В. Путіна постає у журналі у численних іпостасях і ролях. Це розпалювач війни, хронічний брехун, психічно хвора людина. Карикатури репрезентують Путіна як злочинця, який шантажує Україну і світ атомною зброєю, припиненням поставок нафти і газу, продовольчою кризою. На малюнках обігрується рожева мрія Путіна приміряти на себе шапку Мономаха і відновити імперську велич Росії (СРСР), вони часто містять альянзи до планів Наполеона Бонапарта, який зображується персонально або за допомогою відповідних маркерів.

Путіна часто бачимо у компанії з його ідейними натхненниками – Гітлером і Сталіним. Причому порівняння з фюрером набагато чисельніші, адже той став найвищим символом зла у ХХ ст., тож паралелі між політикою нацистів і рашистів викликають відповідні оціночні судження й емоції у читачів часопису.

При репрезентації образу Путіна карикатуристи «Перця» найчастіше використовують стратегії демонізації і висміювання (применшення значимості, демонстрації нікчемності). Їх застосування переслідує дві головні цілі. Перша підкреслює роль президента РФ як головного винуватця агресії, асоціює його з абсолютним Злом, демонструє, що затіяна ним війна становить загрозу для існування України як держави і українців як нації. Друга переконує читачів, що попри усю небезпечність, ворога не варто боятися, його можна і треба перемагати.

Список використаних джерел та літератури:

1. Перець. Весела республіка. Український сатирично-гумористичний ілюстрований часопис. 2022. № 2-21 // https://www.perets.org.ua/Журнал_перець_2022/

